

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Історичний аналіз довів, що люди, професійно пов'язані з сервісною діяльністю фігурували у традиційних суспільствах із давніх часів. Не виявлено жодної стародавньої й середньовічної держави, де б такі особи не становили одну з найважливіших ланок соціальної структури [6]. Так, у стародавній Індії існували відповідні касты, в середньовічній Європі – цехи. Наприклад, перші професійні перукарі з'явилися у Стародавній Греції й називалися «каламістри» (від «каламис» – щипці для завивки волосся). У древніх римлян перукарське мистецтво також користувалося особливою увагою. За виконанням зачіски, її збереженням спостерігали спеціальні раби тонсорес і кипасіс, які виконували зачіски гарячою завивкою, робили «мокре» холодне укладання, фарбування волосся і стрижку особливими серповидними бритвами. Кожен із фахівців виконував тільки одну операцію.

Відповідно до затребуваності таких фахівців закономірно, що ще за часів Древньої Греції та Риму виникли спеціальні школи з навчання перукарської майстерності, де майбутні перукарі з рабів навчалися численним процедурам роботи з волоссям.

У часи середньовіччя в Західній Європі представниками перукарської професії були звичайні банщики, які працювали в лазнях і купальнях. У цеху перукарів навіть існував свій герб, роль якого виконував мідний тазик, у який вдаряли, повідомляючи про готовність лазневого закладу до прийому відвідувачів.

На розвиток європейського перукарського мистецтва вплинула Франція, її королівський двір, а кожна епоха вносила свої доповнення. Наприклад, в епоху бароко (XVII ст.) з'явилася нова перукарська професія – «постижер» (майстер із виготовлення перук), яка стала популярною завдяки моді на перуки, що охопила всю Європу. У такий спосіб у 1716 р. розпочав своє існування постижерний цех. У кожній перукарні приймали замовлення на «накладні голови», шиньйони, надавали послуги з прокату перук. Обов'язком хлопчиків-учнів було розвозити коробки з ними за адресами й після урочистостей, для яких робилася складна зачіска, збирати їх у майстерню [5]. У ті часи кожен майстер мав скласти перед міською владою іспит, що проводився у два етапи – теорія і практика професії. На першому етапі перевірялися спеціальні знання, а на другому майбутній майстер разом із підмайстрами публічно демонстрував своє вміння приготувати чотири сорти мазі й пластиру.

Потреба в професійних шевцях, кравцях, перукарях, тобто у фахівцях сфери обслуговування, збільшувалася з кожним роком відповідно до розвитку міст. За таких умов у Західній Європі в X-XII ст. виникли об'єднання за професіями, відомі під назвою цехів. У XI-XII ст. сформувалися перші цехи ткачів і кравців.

У той час отримати звання майстра кравецького цеху можна було лише після довгих років навчання. Адже ремесло ототожнювалося з мистецтвом, з яким

пов'язували священні традиції мудрості, секрети майстерності. Основною формою професійного навчання для дітей ремісників і купців у середньовічному місті було цехове учнівство. Вносячи невелику плату, не дуже заможні батьки віддавали свого сина на навчання до відомого майстра, який мав його годувати і навчати первинних навичок кравецького ремесла. Наука здійснювалася паралельно з виробничим процесом за принципом: «Я показую, а ти повторюй за мною». Оскільки всі операції виконувалися тільки вручну, то передусім вчили вправлятися з голкою й ниткою. На наступному етапі хлопчики осягали складне мистецтво крою. Найбільш сильних і здібних учили на вишивальників, оскільки оздоблення костюма в XIV–XVII ст. було досить важкою фізичною роботою. Дівчатка теж проходили навчання у спеціальних майстернях, де осягали мистецтво плести та в'язати мережива, робити вишивки на легких тканинах. Слід зауважити, що навчання в таких майстернях було досить тривалим (від 5 до 8 років) і важким, а обов'язковими «педагогічними прийомами» можна назвати фізичне покарання й використання учнів як дармової прислуги.

По закінченні визначеного терміну рада цеху переводила учня в підмайстри. Підмайстер, хоча й отримував невелику платню, міг переходити до іншого майстра того ж цеху, але не мав права одружуватися. Завдання майстра полягало в навчанні підмайстра секретів майстерності (за якістю цього процесу суворо стежила рада цеху). По закінченні навчання учень-підмайстер мав самостійно пошити й оздобити справжній костюм. У всіх ремісничих майстернях ця «дипломна робота» називалася «шедевром». І лише після її схвалення радою цеху підмайстру присвоювалося звання майстра. Потім майстер-новачок міг залишитися працювати в господаря підмайстром, відкрити власну справу або стати кравцем, який мандрував від одного замка до іншого і пропонував знатним особам свої послуги [2].

Однією з найдавніших вважають також професію офіціанта, яка існує близько 6000 років. На фресках єгипетських пірамід зображені люди, що подають їжу до столу фараонів. Мабуть, це й були перші «офіціанти». У царській Росії офіціанти з'явилися разом із ресторанами європейського типу. Перед тим, як дозволити хлопчику працювати офіціантом, його брали в підручні, і протягом 4-х років він освоював ази професії, починаючи з мийника посуду і прибиральника. Потім юнак поступово опановував науку подавання страв, роботи з клієнтами, вивчав правила розрахунку. Тільки після цього він міг вбиратися у білу сорочку та шовковий пояс, за який ховався «лопатник» – попередник блокнота з відділенням для грошей від розрахунку з клієнтами [4], і виконувати роботу офіціанта.

Під час формування капіталістичних відносин, які стимулювали науково-технічний і культурний прогрес, посилювався інтерес до проблем професійного навчання та соціальних наслідків залучення дітей до трудової діяльності. Розвиток і вдосконалення виробничої сили і знарядь праці, ускладнення трудових умінь і навичок зумовило потребу передавати з покоління в покоління накопичений трудовий досвід, систематизовані знання, уміння і навички, необхідні для підготовки людей до кваліфікованої діяльності в різних галузях

промисловості, науки і культури. Це спричинило необхідність розвитку професійної освіти, створення особливих професійних навчальних закладів.

Термін «професійна освіта» вперше ввів французький міністр народної освіти В. Дюрюї, який в циркулярі про перетворення середньої освіти (1863) запропонував дві її паралельні системи: класичну – для так званих ліберальних професій, і професійну – для працівників промисловості, торгівлі та землеробства [3]. У 2-ій пол. XIX ст. – на поч. XX ст. професійна освіта поширилася в більшості країн Європи і мала на меті озброїти майбутніх фахівців комплексом умінь і навичок, а також деякими теоретичними знаннями, необхідними для роботи за даною професією [1, ст. 550]. Її завданням, крім підготовки кадрів за конкретними робочими спеціальностями для промисловості та сільського господарства, була підготовка за спеціальностями обслуговування. Зокрема, на поч. XX ст. у Російській імперії повільно, але неухильно розширювалася мережа жіночих професійних навчальних закладів переважно двох типів. До першого належали школи із загальноосвітнім курсом в обсязі початкового училища, де дівчаток із семи років навчали рукоділлю протягом 4–5 років. Їх основне завдання полягало у навчанні вихованок різних видів жіночої домашньої праці. До другого типу належали школи з підвищеним курсом початкової освіти, куди могли вступати випускниці однокласних міських училищ. Після невеликого теоретичного введення учениці отримували практичну підготовку за фахом швачок, модисток, кравчинь тощо.

У 40-50-х рр. XX ст. в умовах індустріального й постіндустріального суспільства відбулася технологічна революція, яка змінила структуру зайнятості людських ресурсів на користь сфери послуг [7, с. 102]. Цей період ознаменувався бурхливим розвитком мережі підприємств громадського харчування, кравецьких і швейських майстерень, перукарень, що зумовило потребу організації навчальних закладів, які б здійснювали професійну підготовку фахівців для сфери обслуговування. Нині професійна підготовка фахівців сфери обслуговування зосереджена в системі професійної освіти і навчання (в Україні – в системі професійно-технічної освіти) і спрямована на забезпечення цього сектору економіки висококваліфікованими працівниками.

1. Педагогическая энциклопедия [Гл. ред. И. А. Каиров, Ф. Н. Петров и др.]. — Т. 3. — М. : Советская энциклопедия, 1966. — 880 столб. с илл., ст. 549–561.

2. Портной. История профессии и картинки [Электронный ресурс] — Режим доступа : <http://marinni.livejournal.com/401508.html>

3. Профессиональное образование // Энциклопедический словарь Ф. А. Брокгауза и И. А. Ефрона [Электронный ресурс] — Режим доступа : http://dic.academic.ru/dic.nsf/brokgauz_efron

4. Профессия официант-бармен [Электронный ресурс] — Режим доступа : <http://www.profbarmen.ru/>

5. Сиромятникова И. С. Постижерне мистецтво / И. С. Сиромятникова [Электронный ресурс] — Режим доступа : http://rekdieta.ru/krasa-8/postijernoje-mistetztvo_3903.html

6. Федюлин А. А. Сервисология как наука [Электронный ресурс] / А. А. Федюлин, В. Э. Багдасарян. — Режим доступа : <http://servicology.ru/about/>

7. Bell D. Notes of the Post-Industrial Society / D. Bell // The Public Interest. — 1967. — № 7. — P. 102–118.